

Paweł Kowalski

Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Polska, Warszawa
kowalion@wp.pl

UNIWERBIZACJA W POLSKIEJ I SŁOWEŃSKIEJ TERMINOLOGII JEZYKOZNAWCZEJ

W artykule ukazane zostaną procesy uniwerbizacyjne i rezultaty tych procesów uniwerbizmy w dwóch systemach terminologicznych w językach polskim i słoweńskim. Omówione zostaną najbardziej charakterystyczne kategorie i typy słowotwórcze, w których występują terminy syntetyczne, z uwzględnieniem struktury derywatów i wyrażeń motywujących. Korpus tekstów poddanych analizie tworzy polska i słoweńska literatura językoznawcza, przede wszystkim prace wydane w drugiej połowie XX wieku i początkach XXI wieku.

Słowa kluczowe: język polski, język słoweński, terminologia językoznawcza, uniwerbizacja

The article studies the univerbial processes and results of these processes the univerbs in the two terminological systems in Polish and Slovenian languages. The article discusses the most distinctive categories and word formation types in which the results of univerbation are synthesized. Particular attention is paid to showing the structures of derivatives and motivating elements. The corpus of analyzed texts consists of Polish and Slovenian linguistic literature, especially the works published in the second half of the twentieth century and the beginning of the 21st century.

Key words: Polish language, Slovene language, linguistic terminology, univerbation

1. Przedmiotem niniejszego artykułu jest uniwerbizacja w terminologii językoznawczej w dwóch językach słowiańskich: w języku polskim, który należy do grupy języków zachodniosłowiańskich i w języku słoweńskim, reprezentującym grupę języków południowsłowiańskich. Zagadnienia uniwerbizacji, rozumianej najogólniej jako tworzenie nazwy jednoelementowej z nazwy kilkuelementowej, będącej nazwą motywującą i funkcjonującą jako nazwa stała w danym języku, wpisywać można w szerokim ujęciu w zjawiska kompresji strukturalnej. Procesy uniwerbizacyjne mogą być opisywane z perspektywy słowotwórczej i leksykologicznej, sytuują

się bowiem na pograniczu jednej i drugiej dyscypliny językoznawczej (por. m.in. Nykiel-Herbert 1989; Szczepańska 1994; Mieczkowska 2002). Przy tworzeniu jednostek syntetycznych wykorzystywane są mechanizmy słowotwórcze, jednocześnie wzbogacany jest zasób leksykalny danego systemu językowego.

1.1. Terminologię w niniejszej pracy należy rozumieć jako pewien podzbiór leksyki języka ogólnonarodowego, charakteryzujący się stosunkowo wąskim zakresem zastosowania i rozpowszechnienia oraz ograniczonym (do grona specjalistów) stopniem rozumienia; terminologia więc to zbiór terminów o ściśle ustalonym znaczeniu w danej dziedzinie nauki lub techniki (zob. Bojar 2002: 277; zob. też Jadacka 2008: 141). W warsztacie badawczym językoznawców stanowi narzędzie służące opisowi przedmiotu badań (języka) – pełni wtedy funkcję metajęzykową – w tym opracowaniu jest jednocześnie przedmiotem opisu, stanowiąc dynamiczny leksykon, w którym tworzone są nowe werbalizacje i odzwierciedlane mechanizmy odpowiedniego myślenia środowiskowego (por. Lukszyn, Zmarzer 2006: 53–60). Ze względu na ograniczone ramy niniejszego opracowania przedstawione teoretyczne i materiałowe rozważania mają charakter wstępny. Wskazane zostały w obydwu systemach terminologicznych typowe kategorie i typy słowotwórcze, w których wystąpiły uniwerbizmy rzeczownikowe. Wybór rzeczowników jako materiału badawczego procesów uniwerbizacyjnych podyktowany był tym, że to formacje rzeczownikowe stanowią najliczniejszą grupę uniwerbizmów w obydwu językach, tak w słownictwie ogólnym, jak i konwencjonalnym (por. Buttler 1977: 436). Źródłem ekscerpcji materiału były polskie i słoweńskie gramatyki, słowniki oraz encyklopedie, a także inne opracowania językoznawcze, w tym system informacyjno-wyszukiwawczy bibliografii językoznawstwa sławistycznego iSybislav, w którym terminologia językoznawcza wykorzystywana jest w funkcji słów kluczowych (zob. źródła zamieszczone na końcu artykułu).

1.2. Terminologia językoznawcza podlega podobnym zmianom jak słownictwo ogólne danych języków; pozwala to zaobserwować tożsame tendencje w obrębie dwóch warstw słownikowych danego języka. Jak zauważa Mieczysław Szymczak:

Mechanizmy i środki językowe służące do tworzenia terminów naukowych, technicznych i zawodowych są w zasadzie takie same, jak mechanizmy i środki służące do tworzenia nazw w języku ogólnonarodowym. Nie ma ani jednego elementu fonetycznego, fleksyjnego czy słowotwórczego,

który występowałby w terminologii, a nie występowałby w języku ogólnonarodowym (Szymczak 1979).

Szereg faktów występujących w systemie słownictwa ogólnego można więc odnieść do systemów słownictwa konwencjonalnego (systemów terminologicznych). Podobnie ocenia te fakty Danuta Buttler, podkreślając jednak autonomiczny charakter leksyki specjalnej i wskazując zróżnicowanie mechanizmów słowotwórczych, które służą tworzeniu nowych jednostek w obu systemach. Proces ten przejawia się przede wszystkim w zróżnicowaniu mechanizmów słowotwórczych, które służą tworzeniu nowych jednostek w obu warstwach słownikowych; inny jest w nich dziś stopień produktywności tych samych formantów i modeli (Buttler 1979).

1.3. W obydwu systemach terminologicznych nie występuje pełna symetria terminów odnoszących się do zagadnienia uniwerbizacji. Do językoznawstwa polskiego zagadnienie to wprowadziła Ewa Siatkowska w artykule „Syntetyczne i analityczne nazwy w języku czeskim i polskim” (Siatkowska 1964), używając terminu *uniwerbalizacja*. W kolejnych pracach upowszechnił się wariant *uniwerbizacja*, który jest stosowany także obecnie (zob. np. Buttler 1977, 1979; Szczepańska 1994, 2012). Rezultaty uniwerbizacji w polskiej terminologii językoznawczej funkcjonują w trzech wariantach: *uniwerbalizm*, *uniwerb* i *uniwerbizm*, przy czym największą frekwencję w tekstach wykazuje wariant ostatni *uniwerbizm*; poświadczenia pierwszych dwóch przykładów są jednostkowe. W słoweńskich pracach pojawiają się dwa warianty międzynarodowe *univerbizacija* i *univerbacija*. Znacznie częściej w odniesieniu do szeroko pojmowanych procesów uniwerbizacyjnych stosowany jest termin *poenobesedenje*. Nazwy jednostek uniwerbizowanych to *univerb*, *univerbizem* i *poenobesedenka*.

1.3.1. Polski dorobek językoznawczy w zakresie uniwerbizacji w porównaniu ze słoweńskim jest bogatszy. W Polsce powstały liczne prace teoretyczne i materiałowe, poświęcone jednemu językowi lub prace porównawcze (konfrontatywne), m.in. języka polskiego z językiem czeskim, języka polskiego z językiem słowackim, w tym także praca Marii Wtorkowskiej o uniwerbizacji w językach polskim i słoweńskim na przykładzie derywacji paradygmatycznej (Wtorkowska 2011). Porównywane było słownictwo ogólnonarodowe, jak i leksyka przynależąca do różnych stylów funkcjonalnych polszczyzny. W językoznawczych pracach słoweńskich termin uniwerbizacja występuje rzadko. Odnotowany jest w Słowniku słoweńskiego języka literackiego wraz z terminem rodzimym *poenobesedenje* (SSKJ). W Encyklopedii języka słoweńskiego Jože Toporišiča termin in-

ternacionalny nie występuje. W pracy tej odnotowana jest jedynie nazwa rodzima *poenobesedenje* (zob. EJS 1992: 187).

1.3.2.1. Wśród językoznawców polskich i słoweńskich występują rozbieżności w definiowaniu pojęcia uniwerbizacji, co wynika z odmiennych tradycji metodologicznych. W przypadku badaczy z wielu krajów różnice te są często rezultatem odmiennego w danym państwie rozwoju dyscypliny językoznawstwa. W Encyklopedii językoznawstwa ogólnego uniwerbizacja została zdefiniowana jako mechanizm słowotwórczy, który polega na tym, że zastępuje się wyrażenia złożone z rzeczownika i określającego go przymiotnika wyrazami pojedynczymi. Uniwerbizacja stanowi jeden z przejawów tendencji do skrótu w słowotwórstwie, który ma charakter podwójny: formalny i semantyczny. Strona formalna tego skrótu polega na tym, że z dwóch jednostek wyrażenia, jedno, przymiotnikowe, staje się tematem nowego wyrazu, drugie zaś, rzeczownikowe, reprezentuje sufiks. Natomiast strona semantyczna polega na tym, że ta sama treść jest wyrażana nie za pomocą dwóch słów, lecz jednego (EJO 1993: 620). Takie rozumienie uniwerbizacji, czyli tworzenie jednego wyrazu z syntagmy przy wykorzystaniu mechanizmu derywacji sufiksальной, przyjmuje wielu badaczy (zob. np. Ćorić 1996; Šehović 2012¹). Danuta Buttler w swoich pracach traktuje uniwerbizację szeroko. Do jej mechanizmów obok sufiksacji włącza także elipsę, kompozycję, abrewiację, dezintegrację, adideację. Według niej zabiegi uniwerbizujące mogą prowadzić do: 1) zespolenia dawniej samodzielnych członów nazwy złożonej w jeden leksem; 2) do redukcji składników nazwy wielowyrzowej aż do przybrania przez nią postaci jednego wyrazu (Buttler 1977: 437–438). Takie rozumienie uniwerbizacji przyjęte zostało w polskich badaniach językoznawczych m.in. w pracach Elżbiety Szczepańskiej, Sylwii Sojdy (por. Sojda 2011; Szczepańska 1994, 2012). Halina Mieczkowska w artykule *Nowe techniki derywacyjne w języku polskim i słowackim* do jednostek uniwerbizowanych obok derywatów sufiksalnych i formacji powstałych derywacją ujemną zalicza zrosty typu *šéfproducent*, *šéfredaktor* oraz konstrukcje złożone będące wynikiem procesów adverbializacji i interiekcjonalizacji, por. *do zelena* – *dozelena*, *z vysoka* – *zvysoka*. Przytacza także jako uniwerbizmy konstrukcje występujące w funkcji nazw własnych *Amerbank*, *Kredybank* powstałych najprawdopodobniej pod wpływem analogii do już istniejących typów (zob. Mieczkowska 2002: 295; także Szczepańska 2012: 205).

¹ Tam także dalsza literatura.

1.3.2.2. W pracach słoweńskich rodzimy termin *poenobesedenje* obejmuje bardzo różnorodne procesy słowotwórcze. W Encyklopedii języka słoweńskiego definiowany jest jako:

nastanek ene besede iz dveh ali več besed npr seveda iz se ve, da – Prim. sklapljanje. 2 Zamenjava dvo- ali večbesednega poimenovanja z enobesednim po besedotvornem postopku, npr. nedovršni glagol – nedovršnik, cesta za avte – avtocesta, drugi/nišji predsednik – podpredsednik (ESJ 1992: 187).

Dlatego nie może być traktowany jako synonim absolutny terminu uniwerbizacja, choć w niektórych pracach słoweńskich oba terminy są stosowane wymiennie (zob. Žele 2009). Wydaje się, że należałoby go traktować jako termin nadrzędny, inkluzywny w stosunku do uniwerbizacji.

1.4. Przytoczone powyżej w formie skrótowej opisy i definicje procesów uniwerbizacyjnych pozwalają na przyjęcie pewnych wstępnych założeń, w których wyodrębnia się uniwerbizację właściwą (słoweń. *univerbizacija*), obejmującą zjawisko przejścia wyrażenia dwu lub kilkuelementowego, które funkcjonuje jako nazwa stała, w jeden wyraz przy udziale sufiksacji, por. pol. *przedrostek* ← *formant przedrostkowy*, *nosówka* ← *głoska nosowa*; słoweń. *nedovršnik* ← *nedovršni glagol*. Formacje powstałe przy udziale pozostałych mechanizmów wchodzą w zakres wykraczający poza uniwerbizację właściwą, stanowiąc mniej lub bardziej peryferyjne przykłady będące rezultatem kompresji strukturalnej. W słoweńskiej terminologii tego typu mechanizmy mogą być objęte terminami *poenobesedenje* (proces) i *poenobesedenka* (rezultat tego procesu). W perspektywie słowotwórczej rezultaty derywacji sufiksальной stanowią więc będą centrum zjawiska uniwerbizacji, natomiast rezultaty innych mechanizmów słowotwórczych jego peryferie.

2. Biorąc pod uwagę najnowsze badania konfrontatywne systemów językowych, opis uniwerbizmów powinien być skierowany od treści do formy, czyli od pojęcia, które reprezentowane jest przez definicję do reprezentującego to pojęcie terminu. Podążając tym tokiem rozumowania, podstawą opisu powinny być wyodrębnione kategorie semantyczne sformalizowane słowotwórczo (por. Baltova, Siatkowski 1993). W przypadku terminologii uznanie, czy mamy do czynienia z uniwerbizacją, wydaje się łatwiejsze niż w przypadku języka ogólnonarodowego i jego różnych odmian, co wynika z charakteru i istoty samego terminu, który jest w danym leksykonie

jednostką stałą. Łatwo więc zweryfikować, czy jednowyrazowy termin funkcjonuje wraz ze stabilnym terminem kilkuwyrazowym.

3. W zebranych materiale daje się wyodrębnić kilka charakterystycznych klas derywatów (kategorii słowotwórczych) i typów słowotwórczych dla obydwu systemów, w których pojawiły się uniwerbizmy.

3.1. Najliczniejszą kategorią z formacjami uniwerbalnymi w obydwu systemach jest kategoria *nomina attributiva impersonalia* (nazwy nieosobowych nosicieli cech): pol.: *archaizm* ← *element archaiczny*, *białorusycyzm/białorutenizm/białorusyzm* ← *element białoruski*, *dialektyzm* ← *element dialektalny*, *ekspresywizm* ← *element ekspresywny*, *emocjonalizm* ← *wyraz emocjonalny*, *familiaryzm* ← *wyraz familiarny (element familiarny)*, *grecozizm* ← *element grecki (element z języka greckiego)*, *gwaryzm* ← *element gwarowy*, *kroatozizm* ← *element chorwacki (element z języka chorwackiego)*, *regionalizm* ← *element regionalny*, *serbizm* ← *element serbski (element z języka serbskiego)*, *wulgaryzm* ← *wyraz wulgarny (element wulgarny)*, *żargonizm* ← *wyraz żargonowy (element żargonowy)*; słoweń.: *arhaizem* ← *arhaični element*, *beneškoslovenizem* ← *beneškoslovenski element (element beneškoslovenščine)*, *hrvatizem* ← *hrvaški element (element hrvaščine v drugem jeziku)*, *latinizem* ← *latinski element (element latinščine v drugem jeziku)*, *slavizem* ← *element slovanskih jezikov*, *slovenizem* ← *slovenski element (element slovenščine v drugem jeziku)*, *srbizem* ← *srbški element (element srbščine v drugem jeziku)*.

3.1.1. W tej grupie wyróżnić można przede wszystkim formacje uniwerbizowane utworzone sufiksem internacjonalnym w polszczyźnie *-izm* i jego wariantem w języku słoweńskim *-izem*. Najczęściej derywaty są pochodne od syntagmy rzeczownikowo przymiotnikowej o postaci N Adj w polszczyźnie i Adj N w języku słoweńskim, por. pol.: *element archaiczny*, *element gwarowy*, słoweń.: *dialektološki element*, a także stałych wyrażen o bardziej skomplikowanej strukturze, por. *latinizem* ← *element latinščine v drugem jeziku*. W tym drugim wypadku struktury uniwerbizowane byłyby pochodne od członu rzeczownikowego.

3.1.2. W przypadku takich polskich jednostek, jak: *archaizm*, *gwaryzm*, *polonizm* można by przyjmować za syntagmy motywujące także terminy: *wyraz archaiczny*, *wyraz gwarowy*, *wyraz pochodzący z języka polskiego (wyraz polski)*. Wydaje się, że nawet przykłady słoweńskich form uniwerbizowanych *arhaizem*, *hrvatizem*, *slovenizem* również można by interpretować jako pochodne od syntagm: *arhaična beseda*, *hrvaška be-*

seda, *slovenska beseda*, ponieważ, jak już zostało udowodnione, rodzaj rzeczownika z podstawy nie musi być zachowany w derywacie powstałym w procesie uniwerbizacji (por. Nykiel-Herbert 1989: 194–195). Przy takim ujęciu termin motywujący byłby jednak semantycznie węższy niż w przykładach podanych powyżej (por 3.1. i 3.1.1.).

3.2. Nazwy języków

Typ bardzo liczny w zakresie uniwerbizacji w języku słoweńskim, nieco mniej aktywny w zakresie uniwerbizacji w polszczyźnie. Formy uniwerbizowane, takie jak *bosansščina*, *slovaščina*, *poljščina*, *angleščina* są w tekstach słoweńskich neutralne stylistycznie, podczas gdy polskie formy uniwerbizowane, jak np. *angielszczyzna*, *serbszczyzna*, *białoruszczyzna* wykazują pewne nacechowanie stylistyczne, dlatego też są znacznie rzadziej poświadczane w tekstach polskich niż nazwy analityczne. W dużej mierze ich frekwencja jest uzależniona od stylu naukowego badacza (użycie może więc wynikać z cech idiolektalnych) pol.: *angielszczyzna* ← język angielski, *bośniacczyzna* ← język bośniacki, *francuszczyzna* ← język francuski, *niemczczyzna* ← język niemiecki, *hiszpańszczyzna* ← język hiszpański, *polshzczyzna* ← język polski, *ruszczyzna* ← język rosyjski, *serbszczyzna* ← język; słoweń.: *angleščina* ← *angleški jezik*, *bosansščina* ← *bosanski jezik*, *hrvaščina* ← *hrvaški jezik*, *poljščina* ← *poljski jezik*, *srbsščina* ← *srbski jezik*. Różnice ilościowe między dwoma systemami w tej grupie nie wynikają więc z ograniczeń formalnych przy tworzeniu tego typu derywatów, a z ograniczeń spowodowanych skomplikowanymi zjawiskami natury stylistycznej i semantycznej, por. np. *ukraińszczyzna*, *bułgarszczyzna* i zleksykalizowane już w języku polskim *włoszczyzna*, *chińszczyzna*. Derywaty w tej grupie tworzone są odmiennymi sufiksami w obydwu językach. W polszczyźnie wyspecjalizował się w tym zakresie sufiks *-yzna*, w języku słoweńskim *-ina*.

3.3. Nazwy pisma

Bardziej rozbudowany typ w języku słoweńskim tworzą także derywowane uniwerbizmy nazywające nazwy pisma, tworzone wspólnym sufiksem *-ica*: pol.: *cyrylica* ← *alfabet cyrylicki*, *glagolica* ← *alfabet glagolicki*, *latynica* (por. też łacinka) ← *alfabet laciński*; słoweń. *brajljica* ← *brajljova pisava*, *cirilica* ← *cirilična pisava*, *dajńčica* ← *pisava P. Dajnko*, *glagolica* ← *glagolska pisava*, *latinica* ← *latinska pisava*, *slovenica* ← *slovenska pisava*. W polskim ten typ nie jest tak produktywny, jak w języku słoweń-

skim, co wynikać może z niewykorzystania możliwości derywacyjnych polskiego systemu terminologicznego.

3.4. Nazwy czasów

Wyrazistą grupę uniwerbizmów w słoweńskim językoznawczym systemie terminologicznym stanowią utworzone jednowyrazowe nazwy czasów gramatycznych. Uniwerbizmy w tej grupie występują jedynie w języku słoweńskim. W polszczyźnie poświadczono są wyłącznie nazwy opisowe (analityczne): słoweń.: *predpreteklik* ← *predpretekli čas* *predprihodnik* ← *predprihodnji čas*, *preteklik* ← *pretekli čas*, *prihodnjik* ← *prihodnji čas*, *sedanjik* ← *sedanji čas*; pol. *czas przeszły*, *czas przyszły*, *czas teraźniejszy*.

3.4.1. Można ostrożnie założyć, że brak derywatów uniwerbalnych w języku polskim w tej grupie semantycznej nie wynika z ograniczeń formalnych polskiego systemu terminologicznego, ale podobnie jak w przypadku niektórych nazw pisma stanowi niewykorzystanie możliwości derywacyjnych systemu. Wszystkie słoweńskie derywaty w tej grupie są pochodne od syntagm przymiotnikowo rzeczownikowych i utworzone zostały sufiksem *-ik*. Warto zwrócić uwagę, że w tekstach polskich używane są także terminy internacjonalne odnoszące się do tych samych desygnatów (używane synonimicznie do nazw analitycznych, por. *present*, *futur*, *perfectum*). Obecność takich internacjonalizmów, zwłaszcza w dobie silnej globalizacji kodu naukowego, może stanowić zaspokojenie pragmatycznych potrzeb użytkowników tego kodu do skrótu i ekonomii komunikacji naukowej.

3.5. Nazwy znaków interpunkcyjnych w polszczyźnie

W języku słoweńskim w tworzeniu nazw znaków interpunkcyjnych dużą produktywność wykazuje sufiks *-aj*, zob. *deljaj*, *klicaj*, *narekovaj*, *uklepaj*, *vprašaj*. W polszczyźnie natomiast nazwy znaków interpunkcyjnych utworzone są sufiksem *-ik*, zob. *myślnik*, *pytajnik*, *średnik*, *ukośnik*, *wykrzyknik*. Nie wszystkie derywaty w tej grupie można jednak uznać za uniwerbizmy. Za wyrażenia motywujące takich przykładów, jak pol.: *pytajnik*, *wykrzyknik*; słoweń.: *klicaj*, *vprašaj* można przyjąć nazwy analityczne (*znak zapytania*, *znak wykrzyknienia*, *vprašalni znak*, *klicalni znak*), z którymi współwystępują w systemie terminologicznym. Jednak inne jednostki typu pol.: *średnik*, *myślnik*, *ukośnik*; słoweń.: *deljaj*, *oklepaj*, *pomišljaj*, *uklepaj*, *zaklepaj* nie są derywowane od stałych kilkuele-

mentowych wyrażen i nie posiadają swoich odpowiedników w postaci terminów analitycznych. Być może interpretować je należy jako utworzone na wzór analogii do już istniejących form uniwerbizowanych.

3.6. Nazwy subiektów niewyrażonego predykatu (odobiektowe nazwy subiektów)

Obok kategorii *nomina attributiva*, w której podstawę uniwerbizmu stanowił człon przymiotnikowy syntagmy, w materiale pojawiły się przykłady typu: *dialektolog* ← *badacz dialektologii*, *fonetyk/fonetysta* ← *badacz fonetyki*, *fonolog* ← *badacz fonologii*, *dialektolog* ← *badacz dialektologii*, *gwarysta* ← *badacz gwary*, *składniowiec* ← *badacz składni* *diachronista* ← *badacz języka w ujęciu diachronicznym*, *synchronista* ← *badacz języka w ujęciu synchronicznym*, *fonetyk* ← *badacz fonetyki*. Formacje te Andrzej Sitarski klasyfikuje jako uniwerbizmy (zob. Sitarski 1981: 189). Wydaje się jednak, że tego typu nazwy można interpretować także nieco inaczej, a mianowicie jako derywaty motywowane od wyrażen jednoelementowych nazw dyscyplin, poddyscyplin, kierunków badawczych językoznawstwa, zob. *diachronista* ← *diachronia*, *składniowiec* ← *składnia*, *synchronista* ← *synchronia* (por. Gramatyka 1984: 375–376). Przy takiej interpretacji tego typu przykłady nie mogą być zaliczane do uniwerbizmów.

4. W terminologii językoznawczej dwóch omawianych języków zauważalna jest obecnie stale rosnąca liczba poddyscyplin językoznawczych (kierunków lingwistycznych), tworzących klasę nazw rodzajów działalności, które na pierwszy rzut oka wydawać się mogą formacjami z pogranicza uniwerbizacji (utworzonych drogą kompozycji), ponieważ obok terminów syntetycznych funkcjonują synonimicznie także terminy analityczne², pol.: *aksjolingwistyka* (*aksjologia lingwistyczna*, *lingwistyka aksjologiczna*), *ekolingwistyka* (*ekologia języka*), *geonomastyka* (*geografia onomastyczna*), *infolingwistyka* (*informacja lingwistyczna*), *pragmalingwistyka* (*pragmatyka lingwistyczna*), *socjolingwistyka* (*lingwistyka socjologiczna*); słoweń.: *ekolingvistika* (*ekologia jezika*), *pragmalingvistika* (*pragmatična lingvistika*, *pragmatično jezikoslovje*).

Tego typu formacje w polszczyźnie i słoweńszczyźnie nie mogą jednak być zaliczone do rezultatów uniwerbizacji, ponieważ w większości przy-

² Abstrahując tutaj od pewnych różnic znaczeniowych w tego typu parach, np. *ekolingwistyka* – *ekologia języka*, *socjolingwistyka* – *socjologia języka* wynikających z różny uwarunkowań kształtowania się myśli językoznawczej.

padków zostały w całości przejęte (zapożyczone) z języków obcych (por. *geonomastics*, *pragmalinguistics* i *geographic onomastics*, *social linguistics*). Najczęściej są to internacjonalizmy, które przeniknęły do polskiego i słoweńskiego systemu pod wpływem języka angielskiego. Stanowiąc mogą rezultaty procesów kompresji strukturalnej zachodzących na gruncie innych języków.

5. Zebrany i przedstawiony materiał pozwala na porównanie najbardziej charakterystycznych sufiksów biorących udział w tworzeniu uniwerbizowanych derywatów rzeczownikowych w polskiej i słoweńskiej terminologii językoznawczej. Część z nich wykazuje swoistą specyfikację, tworząc jednostki przejrzyste strukturalnie i semantycznie. Do wspólnych obu językom sufiksów należą następujące formanty: *-ica* (3.3.), *-ik* (3.4., 3.5.). Warianty internacjonalne: pol. *-ista*, słowen. *-ist*, pol. *-izm* (3.1.), słowen. *-izem* (3.1.). W materiale wystąpiły również sufiksy, które poświadczone są tylko w jednym z języków: w języku polskim *-yzna* (3.2.), w języku słoweńskim *-ina* (3.2.), *-aj* (3.5.).

6. Opisany materiał z obu języków pozwala stwierdzić, że dwa porównywane systemy terminologiczne, jeśli chodzi o zjawisko uniwerbizacji, są dość podobne. Różnice wiążą się przede wszystkim z odmienną produktywnością poszczególnych typów semantyczno-strukturalnych (por. 3.2., 3.3., 3.4.) i inną dystrybucją sufiksów. Uniwerbizmy liczniej poświadczone są w poszczególnych klasach w słoweńskim systemie terminologii językoznawczej. Fakt ten jest interesujący, jeśli porównać rezultaty Marii Wtorkowskiej, która, badając uniwerbizmy powstałe derywacją paradygmatyczną w słownictwie ogólnym, socjolektalnym i żargonowym w języku polskim i słoweńskim, stwierdza, że więcej formacji skondensowanych występuje w języku polskim niż w słoweńskim (Wtorkowska 2012: 37). Pokazuje to różnice słowotwórstwa terminologicznego i słowotwórstwa języków ogólnych. Przytoczony materiał pozwala także na pewne wnioski ogólne dotyczące słowotwórstwa terminologicznego. Uniwerbizacja w systemach terminologicznych wprowadza jednoznaczność terminu syntetycznego poprzez tworzenie jasnych i przejrzystych klas strukturalno-semantycznych (zasada adekwatności). Wpisuje się w ogólną tendencję słowotwórstwa terminologicznego do regularności semantyczno-pragmatycznej. Uniwerbizmy terminologiczne w odróżnieniu od uniwerbizmów funkcjonujących w języku ogólnym są jednoznaczne. Uniwerbizacja jest też jednym ze źródeł ekwonomimii terminologicznej, rozumianej jako synonimia absolutna. Na koniec warto podkreślić, że powyższe rozważania,

dotyczące jedynie niewielkiego wycinka materiałowego (derywatów rzeczownikowych utworzonych derywacją sufiksalną), pokazują różnorodność i bogactwo procesów uniwerbizujących. W celu uzyskania pełnego obrazu takich procesów w systemach terminologicznych i słownictwie ogólnym obydwu języków należałoby uwzględnić szerszy materiał obejmujący różne zjawiska kompresji strukturalnej, w tym także derywaty od innych części mowy.

Skróty

- EJO – *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Kazimierz POLAŃSKI (red.), 1993. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo.
- EJS – *Enciklopedija slovenskega jezika*. Jože TOPORIŠIČ, 1992. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Gramatyka – *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Renata GRZEGORCZYKOWA, Roman LASKOWSKI, Henryk WRÓBEL (red.), 1984. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Źródła

- Bibliograficzna baza danych światowego językoznawstwa slawistycznego i Sy-bislaw*: <http://isybislaw.ispan.waw.pl>
- Enciklopedija slovenskega jezika*. Jože TOPORIŠIČ, 1992. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Kazimierz POLAŃSKI (red.), 1993. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>
- Slovenska slovnica. 4., prenovljena in dopolnjena izdaja*. Jože TOPORIŠIČ, 2004. Maribor: Obzorja.

Literatura

- Julia BALTOVA, Janusz SIATKOWSKI, 1993: Koncepcja opisu słowotwórstwa w konfrontatywnej gramatyce bułgarsko-polskiej. KOSESKA-TOSZEWA, Violetta, KORYTKOWSKA, Małgorzata (red.). *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie. Tom V–VI*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 11–27.
- Bożenna BOJAR (red.), 2002: *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.

- Danuta BUTTLER, 1979: O wzajemnym oddziaływaniu terminologii i słownictwa ogólnego. *Poradnik Językowy*. 2, 58–66.
- Danuta BUTTLER, 1977: Niektóre problemy opisu zjawisk uniwerbizacji. *Slavistična revija*. 4, 435–448.
- Božo ĆORIĆ, 1996: O sufiksalfnoj univerbaciji u srpskom jeziku. *Srpski jezik*. I, 60–64.
- Renata GRZEGORCZYKOWA, Roman LASKOWSKI, Henryk WRÓBEL (red.), 1984: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hanna JADACKA, 2008: Terminologia [Hasło]. JADACKA, Hanna, MARKOWSKI, Andrzej. *Poprawna polszczyzna : hasła problemowe*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 141–148.
- Jerzy LUKSZYN, Wanda ZMARZER, 2006: *Teoretyczne podstawy terminologii*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Halina MIECZKOWSKA, 2002: Nowe techniki derywacyjne w języku polskim i słowackim. RUSEK, Jerzy, BORYŚ, Wiesław, BEDNARCZUK, Leszek (red.). *Dzieje Słowian w świetle leksyki*. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 291–299.
- Barbara NYKIEL-HERBERT, 1989: Jeszcze raz o uniwerbizacji. *Polonica*. XIV, 193–201.
- Kazimierz POLAŃSKI (red.), 1993: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo.
- Ewa SIATKOWSKA, 1964: Syntetyczne i analityczne nazwy w języku czeskim i polskim. *Prace Filologiczne*. 18, 219–237.
- Andrzej SITARSKI, 1981: Kompresja strukturalna w terminologii językoznawczej. *Studia Studia Rossica Posnaniensia*. 16, 183–191.
- Sylvia SOJDA, 2011: *Procesy uniwerbizacyjne w języku słowackim i polskim*. Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Elżbieta SZCZEPAŃSKA, 2012: O wciąż obecnej w języku uniwerbizacji słów kilka. *Bohemistyka*. 3, 204–213.
- Elżbieta SZCZEPAŃSKA, 1994: *Uniwerbizacja w języku polskim i czeskim*. Kraków: Universitas.
- Mieczysław SZYMCZAK, 1979: Rola i miejsce terminologii w języku ogólnonarodowym. *Poradnik Językowy*. 2, 49–57.
- Amela ŠHOVIĆ, 2012: Univerbacija u bosanskom jeziku. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна (гл. ур.). *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 407–417.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Maria WTORKOWSKA, 2011: Wybrane procesy uniwerbizacji w języku polskim i słoweńskim (na przykładzie derywacji paradygmatycznej). *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe*. 8, 27–38.

Andreja ŽELE, 2009: Pomenotvorne zmožnosti z vidika /de/terminologizacije (v slovenščini). LEDINEK, Nina, ŽAGAR KARER, Mojca, HUMAR, Marjeta (ur.). *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, 125–139.

Univerbation in Polish and Slovenian Linguistic Terminology

The article studies univerbial processes in the two terminological systems in Polish and Slovenian languages. The Analysis of the terminological material shows that the two comparable systems in terms of the phenomenon of univerbation are quite similar. The differences are primarily related to the different productivity of the various semantic-structural types and different distribution of suffixes. Univerbs more often occurred in particular classes in the Slovenian terminological system. The similarity between the two systems can be tied to the tendency to simplify terminology. Univerbation in these systems introduces the uniqueness of the synthetic term by creating clear and transparent structural-semantic classes. It falls into the general tendency of terminological word formation to semantic-pragmatic regularity.